

Sajjid Kašua
Druhá osoba
singuláru

Z hebrejštiny přeložila Šárka Doležalová

Pistorius & Olšanská
Příbram 2014

Tato kniha vyšla s laskavým přispěním Ministerstva kultury ČR
a Velvyslanectví státu Izrael.

Velvyslanectví
Státu Izrael

Z hebrejštiny přeložila Šárka Doležalová

First published under the Hebrew language title
Guf šeni jachid

Copyright © 2010 by Sayed Kashua
Translation © Šárka Doležalová, 2014

ISBN 978-80-87855-00-3

Věnováno mým rodičům

Kapitola první

Povlečení s panenkami Bratz

Jen co právník otevřel oči, věděl, že bude celý den unavený. Vy-
bavil si slova jednoho experta – nepamatoval si, jestli to slyšel
v rádiu, nebo o tom četl v novinách – který popisoval spánek jako
sled spánkových cyklů a mluvil o tom, jak je důležité probudit se
s koncem cyklu. Častou příčinou únavy, vysvětloval ten vědec,
není málo hodin spánku, ale to, že člověk procitne dřív, než spán-
kový cyklus doběhne. Právník neměl tušení, jak je takový cyklus
dlouhý, kdy začíná a kdy končí, bylo mu však jasné, že se dnes
ráno vzbudil uprostřed něho a vlastně se tak probouzí téměř
každé ráno. Zažil vůbec někdy ten nepochybně báječný pocit,
když se člověk probudí přirozeně s koncem cyklu? Tím si nebyl
vůbec jistý. Představoval si spánkové cykly jako vlny na moři
a sebe jako surfaře, který se rozplácne o hladinu chvíli před tím,
než se příboj roztříští o pobřeží, a vzbudí se samým zděšením,
jehož význam nechápe.

Právník nikdy nepotřeboval budík. Vždycky se budil včas, či
lépe řečeno předčasně. Když ho brzy ráno čekalo nějaké důležité
soudní jednání, nastavoval si sice buzení na mobilním telefonu,
ale vždycky se probral ještě před zazvoněním a stihl alarm zrušit.

Bylo už skoro půl sedmé a k jeho posteli doléhalo ranní šra-
mocení ženy a dětí. Přesněji řečeno, k posteli jeho dcerky. Ne-
dávno jí bylo šest let a chodí do první třídy. Právník si od jejího
narození navykl spát v jejím pokoji. Když byla ještě maličká,
během noci se mnohokrát probouzela a jeho žena k ní vstávala,
aby ji nakojila, přebalila a tišila její pláč, dokud znovu neusnula,
a tak se na noc začal přesouvat do pokoje určeného pro ni. Tehdy
spával na matraci, jelikož holčička měla jen dětskou postýlku
s ohrádkou, která stála těsně u jejich manželské postele v ložnici.

Jeho žena si na to vůbec nestěžovala. Dobře věděla dobře, že se
manžel potřebuje pořádně vyspat, aby mohl v práci náležitě fun-
govat. Vždyť ona si vzala celý rok mateřské dovolené, aby se
mohla plně věnovat dítěti a péči o domácnost, zatímco na něm
nadále spočívala povinnost dostát nárokům své profese právníka,

jednoho z nejslibnějších mladých advokátů v Jeruzalémě, který si právě začal budovat kariéru.

Plné dva roky spal právník na matraci na koberci s obrázky medvídků, který se vznášel v koši létajícího balónu, mezi bledě-modře vymalovanými stěnami ozdobenými bílými obláčky, které měly holčičce zpříjemnit život, obklopený plyšovými hračkami, z nichž část dostali manželé darem od přátel či příbuzných, většinu z nich však koupili své prvorozené dcerce sami. Holčička dál spala v rodičovské ložnici, blízko matky. Právník svou ženu několikrát týdně v noci navštěvoval a zůstával tam často až do rána, v manželské posteli, kterou zakoupili u příležitosti jejich svatební noci, protože holčička už prospala celou noc v kuse. Občas se i jeho žena rozhodla přijít na oplátku za ním na jeho matraci, ale on dával přednost první variantě, protože mu někdy připadalo, že všechny ty hračky nastavené kolem na skříňkách a komodách – medvídků, plyšových psů a nevinných panenky ve svatebních šatíkách – udiveně a vystrašeně zírají na to podivné představení, které jim on a jeho žena předvádějí přímo před nosem.

Když dcerka dovršila dva roky, manželé usoudili, že už je dost stará na to, aby začala spát v dětské posteli bez ohrádky. Holčička byla na svůj věk veliká, a je dodnes, převyšuje spolužáky o celou hlavu. Ale i když pořídili novou postýlku ve tvaru dětského autíčka, jejíž růžová barva ladila k nebeské modři a obláčkům kráslicím stěny, a postel s ohrádkou poskládali a strčili ji do kouta v komoře, právník dál spal v dceřině pokoji a ona místo něj v manželské posteli vedle matky. Právníkův život se tehdy znatelně zlepšil, protože postýlka byla vybavena ortopedickou matrací, která byla nesrovnatelně pohodlnější než ta tenoučká matrace, kterou až doposud používal.

Asi před rokem se manželům narodilo další dítě, chlapeček. Několik týdnů po jeho narození se manželé přestěhovali z pronajatého bytu do prostorného domu, který si nechali postavit. V domě byla dvě podlaží: v horním se nacházel prostorný obývací pokoj, moderní designová kuchyň a dvě ložnice, z nichž jedna byla obzvláště velká a přiléhala k ní koupelna – manželé to s oblibou nazývali „rodičovská sekce“ –, zatímco druhá byla vymalovaná bledě-modře a okrášlená tapetami s postavičkami ze Shreka a přesně

se hodila pro nově miminko. Pokoj pro dcerku umístili naopak do přízemí. Přidělili jí prostornou místnost s krémově vymalovanými stěnami, kde byl veškerý nábytek sladěný do odstínů bílé a purpurové, postel i psací stůl, police a velká skříň. V přízemí se nacházel i záchod, koupelna, malá komora a pracovna, která sloužila výhradně právníkovi. Stál v ní starožitný stůl z mahagonového dřeva, který právník dostal darem od jednoho klienta, a kolem něj police, na něž uspořádal svou sbírku knih.

Přestěhování do nového domu spací návyky manželů nezměnilo. Chlapeček byl ještě malý, jeho matka radši viděla kolébku vedle manželské postele a všechny pokusy manželů přesvědčit dcerku, že by měla začít spát u sebe v pokoji v nové postýlce, vyšly naprázdno. Dívka odmítla trávit noc ve vzdáleném přízemí a trvala na tom, že chce být v noci u maminky. Právník a jeho žena chápali její strach a navrhli jí, ať spí na matraci v bratříčkově pokoji. Svolila, ale téměř každou noc vyděšeně procitla a ihned běžela k rodičům. Tak se právník znovu ocitl v noci v dceřině postýlce. Ale nutno poznamenat, že mu to vyhovovalo, a fakt, že má, alespoň v noci, vlastní pokoj jen pro sebe, ho velice těšil. Ko-neckonců raději spal sám.

Jako každé ráno na něj zaútočil důvěrně známý ranní hlomoz. Křik ženy, popohánějící dcerku, aby šla do koupelny, opláchla si obličej a vyčistila zuby, mu drásal uši. Hned potom otrásaly stropem nad jeho hlavou její rychlé a nervózní kroky. Proč tak dupe? uvažoval pro sebe. Působilo to, že schválně tluče chodidly o podlahu. Bum, bum, bum. Jako vojáci Rudé armády na slavnostní přehlídce. „Co já vím, kde máš gumičky do vlasů?“ slyšel ji, jak křičí, „odkud to mám asi vědět? Přistě se laskavě nauč dávat si na svoje věci pozor! Už nejsi malá holka. Rychle. Šup šup. Běž dolů, obleč se a zkontroluj si tašku, jestli máš všechny učebnice a sešity. Co se dá dělat, gumičky nejsou. Půjdeš dnes bez nich. Hýbni sebou! Teď nechci slyšet ani slovo! Máme zpoždění.“

Právník slyšel dcerku, jak vztekle schází po dřevěném schodišti, a svou ženu, jak si v koupelně čistí zuby a potom smrká a plive. Kdyby věděla, jak k němu všechn ten hluk doléhá, uvažoval právník, možná by se takhle nechovala. Třeba se mylně

domnívá, že vzdálenost mezi dvěma patry je dostatečně velká, aby ztlumila všechen ten povyk a její hlučné chrchlání. Kdyby jen věděla, že ty zvuky jsou slyšet v přízemí ještě silněji, možná by své chování změnila. Slyšel ji, jak sklápí záchodové prkýnko, přesně ve chvíli, kdy holčička rozrazila dveře svého pokoje. Tvářila se rozhořčeně, přesně jak očekával, a upírala pohled na otce, jako by hledala útěchu před matčinými výtkami.

Právník se na dcerku usmál, odhrnul příkrývku s panenkami Bratz, napřímil se, zůstal sedět na posteli a naznačil dívence, ať jde k němu blíž. Když holčička viděla to gesto, usmála se. Chtěla vědět, na čí stranu se dnes ráno postaví. Úsměv a pozvání k objetí ji uklidnily a teď si mohla tátovi plačtivým hláskem postěžovat. Kdo ví, možná dokonce matku sám pokárá, či přinejmenším řekne slůvko dvě proti ní. „Já jsem ty gumičky neztratila,“ reptala dívka a posadila se tátovi na klín, „položila jsem je včera vedle umyvadla, než jsem šla spát. Proč na mě křičíš? Tati, řekni jí, že jsem je neztratila.“

„Určitě se brzy najdou,“ řekl právník a pohladil dcerku po vlasech, „uvidíš.“

„V životě už se nenajdou. Kromě toho jsou staré a já potřebuju nové, a potřebuju jich hodně, abych vždycky měla, když se nějaká ztratí, víš?“

„Dobře,“ řekl právník, „teď se běž rychle obléknout, protože nechceme přijít pozdě, že ne, zlatíčko?“

„A taky nemám co na sebe,“ prohlásila s protáhlým obličejem, když otevřela skříň a nahlédla dovnitř. Právník se na dcerku znovu usmál a vyšel z jejího pokoje. Tolik chtěl vyjít nahoru, vstoupit do ložnice a ženu pozdravit, nebo možná naopak chtěl, aby ona přišla k jeho posteli v přízemí a probudila ho přáním dobrého jitra. Ale nestalo se ani jedno, ani druhé. Právník nedokázal předstírat falešné city. Z úst svých klientů nebo samozvaných televizních odborníků sice mnohokrát slyšel, že aby měl manžel doma klid, musí chtít nechtě ženu klamat a zahrnovat ji přeslazenou chválou, ale on necítil potřebu tohle dělat. Klid v tom smyslu, jak o něj manželé usilují, doma totiž byl. Právník nemohl ani v nejmenším tvrdit, že je mu žena nějak na obtíž; naopak, domácnost a děti zvládala naprosto bravurně a nikdy mu nevyčítala,

že se dlouho zdržuje v kanceláři nebo že nepomáhá s domácími pracemi. Když právník takhle uvažoval, zatímco si v kuchyni připravoval kávu, došlo mu, že jeho žena vůči němu nikdy neměla žádné výhrady.

Mohl by se na chvíli zastavit v ložnici, právě tak jako ona by mohla zajít na pár vteřin za ním do kuchyně. Slyšel ji, jak si povídá s chlapečkem, zatímco ho obléká. Právník však setkání s manželkou raději oželel, stejně jako ona oželela setkání s ním, a rozhodl se sejít ze schodů s šálkem kávy v ruce. Viděl, že holčička se obléká ve svém pokoji, a tak vešel do pracovny a zavřel za sebou dveře. Pracovna sloužila zároveň i jako jeho kuřácký koutek, v souladu s pravidlem, které právník po přestěhování sám stanovil, totiž že se v novém domě nebude nikde kouřit kromě pracovny, a tak to dělali i všichni, kdo k nim přišli. Pokud si někdo z hostů chtěl zapálit, poslali ho ven na zahradu nebo dolů do pracovny. Právníkova žena nekouřila.

Škola

Právník se ujistil, že si dcerka na zadním sedadle jeho černého mercedesu zapnula pásy, a jeho žena mezitím připoutala miminko do autosedačky ve svém modrém volkswagenu. Obvykle rozvázela děti ona – dcerku do školy a synka k paní na hlídání, která bydlela dvě minuty jízdy od jejich domu. Ve čtvrtek se však obávala, že přijde pozdě na pravidelnou schůzi zaměstnanců, která začínala přesně v osm, a právník naopak do kanceláře nespěchal, a tak se o rozvoz dětí podělili.

Právníkova žena stiskla tlačítko na malém černém dálkovém ovladači, připevněném ke svazku klíčů, a elektrická brána se začala otevírat. Přistoupila k manželovu autu a zamávala holčičce na rozloučenou. „Měj se,“ řekla i jemu, nastoupila do svého auta a vyjela ze zastřešeného parkoviště u vchodu jejich domu jako první. Otočila se, znovu pohlédla směrem k manželovi, ještě jednou mu zamávala a věnovala mu úsměv plný vděčnosti. Právník pokynul hlavou a teď nasedl do auta sám. Pokládal se za chápavého manžela, který svou ženu ve všem podporuje. Kromě toho, že bral ve čtvrtek dcerku do školy, se sice péči o děti či o domácnost nijak zvlášť nevěnoval, ale i takové maličkosti, jako že odvezl dcerku nebo se čas od času vrátil z kanceláře dřív, když jeho žena potřebovala jít na nějakou konferenci nebo na firemní večírek, vnímali oba dva jako velikou oběť z jeho strany na oltář její kariéry. Jeden i druhý si uvědomovali, že finanční přínos jeho ženy, sociální pracovnice, naprosto nelze srovnávat s právníkovým platem. Právník se o tom před ženou nikdy nezmínil, ale kamarád účetní, který mu zpracovával daňové přiznání, mu jednou prozradil, že kdyby jeho žena přestala chodit do práce, jejich společný příjem by paradoxně vzrostl, protože podle zákona by jako jediný živitel rodiny získal slevy na daních mnohonásobně převyšující manželčin celoroční příjem.

Když právník během cesty s dcerkou do školy nad tím vším přemýšlel, došlo mu, že neví, co přesně jeho žena dělá. Tedy, věděl, že má titul bakaláře v oboru sociální práce, a když ji potkal

poprvé, pracovala ve středisku sociálních služeb ve Wádí al-Džauz ve východním Jeruzalémě a pokračovala v magisterském studiu. Věděl také, že potom získala další magisterský titul, který se týkal jakési terapeutiky. Měl dojem, že ji vždycky povzbuzoval, aby studovala, vždycky ji podporoval, ale netušil, čím se přesně zabývá v sociálním středisku na jihu města, kde pracuje na poloviční úvazek, ani o koho se vlastně stará v centru pro duševní zdraví, kde si vzala dalšího půl úvazku. Najednou, na kratičký okamžik, než zapnul rádio, aby si vyposlechl nejčerstvější zprávy o půl osmé, zatoužil dozvědět se, jak například vypadají ty pravidelné čtvrtěční ranní schůze zaměstnanců, kam se jeho žena vždycky bojí přijít pozdě.

Nasadil si sluneční brýle a pomalu projížděl uzkými uličkami vesnice. Na křižovatce v centru bývá zácpa, protože se tam každé ráno shromažďují stovky dělníků a čekají, až si je někdo vezme na práci. Ty mladé, statnější, si vyberou už brzy ráno a v půl osmé zbývají už jen starší muži, očividně méně fyzicky zdatní. Stavební podnikatelé, kteří si přispáli, se budou muset spokojit s nimi. Před osmou, kdy právník obvykle křižovatkou projížděl, tam postávalo už jen pár osamělých postav. Ten výjev ho pokaždé znovu trápil. Co si o něm místní myslí? Co si myslí o Arabech jako on, kteří mají izraelské občanství, jezdí drahými auty a vedou okázalý život? Těch, kteří se jako on v Jeruzalémě nenarodili, ale přijeli sem nejdřív kvůli univerzitě a z finančních důvodů se tu usadili natrvalo? Izraelští Arabové, kteří vykonávají svobodné povolání, zpravidla raději zůstanou v Jeruzalémě a nevracejí se zpátky do Galileje nebo do arabských městeček a vesnic Trojúhelníku. Obvykle to jsou právníci jako on, účetní či lékaři. Někteří se pohybují v akademickém prostředí. Jen takoví si mohou dovolit zůstat ve městě, kde jsou životní náklady, a to i v arabských čtvrtích, mnohonásobně vyšší než na jakémkoli jiném místě v Galileji a v Trojúhelníku.

Právníci, účetní, daňoví poradci a lékaři, kteří slouží jako zprostředkovatelé mezi místní populací a izraelskými úřady; několik tisíc lidí, kteří žijí v Jeruzalémě, ale s místními se nestýkají, třebaže žijí uprostřed nich. Vždycky budou vnímáni jako cizí, trochu podezřelí, nicméně zásadní a nepostradatelní. Vždyť kdo by

zastupoval obyvatele východního Jeruzaléma a okolních vesnic na soudech a daňových úřadech, u pojišťovacích společností a v nemocnicích, kde se mluví jen hebrejsky? Ne že by snad ve východním Jeruzalémě nebyli lékaři, soudci a ekonomové, ale co je to platné, když ve většině případů izraelské úřady jejich diplomy neuznávají? Akademické vzdělání z univerzit na Západním břehu nebo z jiné části arabského světa v Izraeli nestačí; k získání oficiálního oprávnění je třeba projít složitým systémem dodatečných zkoušek, které jsou prakticky všechny v hebrejštině. Několik málo obyvatel východního Jeruzaléma sice vynaložilo veškeré úsilí a absolvovalo úmorný schvalovací proces až do konce, ale právník věděl i to, že většina místních dává přednost tomu, aby je zastupoval někdo s izraelským občanstvím. Takový člověk podle nich dozajista lépe zná duši Žida a způsob jeho uvažování, domýšlel si právník. Takový by se určitě nedostal tak daleko bez všelijakých styků, ať už podezřelých, nebo ne. Místní zkrátka pokládali Araby s izraelským občanstvím tak nějak za poloviční Židy.

Právník zaparkoval svůj velký vůz na parkovišti před židovsko-arabskou školou, kterou založili Arabové jako on, vlastně jeho přítel. Nechtěli, aby jejich děti chodily do škol ve východním Jeruzalémě, státních institucí nechvalně proslulých nuznými podmínkami a mizernou úrovní výuky. Arabští přistěhovalci ve městě, mezi něž se právník počítal, chtěli, aby se jejich dětem dostalo stejného vzdělání jako jim, to znamená ve škole spadající pod izraelské ministerstvo školství, jejíž maturitní vysvědčení je uznáváno izraelskými i zahraničními univerzitami – na rozdíl od školství východního Jeruzaléma, které se ještě donedávna řídilo jordánským vzdělávacím systémem a od založení Palestinské samosprávy podléhalo palestinskému ministerstvu školství. Ale i oni, kteří přece jen měli nějaký vliv, věděli, že se jim novou školu pro jejich děti založit nepodaří, pokud nenavrhnou nějaké originální řešení: a s takovým vskutku přišel jeden odborný pedagogický asistent z Galileje, který vymyslel smíšenou dvoujazyčnou výuku. Inicioval založení neziskové organizace, nazvané „Za společnou výuku Židů a Arabů“, a ta velice snadno sehnala finance od evropských a amerických filantropů, kteří chtěli přispět k usmíření míru na Blízkém východě.

Vedení školy ve spolupráci s rodičovským sdružením dělalo všechno pro to, aby se v ní spolu s židovskými žáky učily jen děti oněch imigrantů uvnitř vlastní země, ale nepodařilo se jim ji neprodyšně uzavřít před místními Araby. Školní rada vznášela vlastenecké požadavky, podle nichž je smíšené vzdělání určeno pro arabské občany státu Izrael, a ne pro jeruzalémské Araby, kteří jsou považováni za nedílnou součást Západního břehu. Říkali, že to je proti jejich přesvědčení, že východní Jeruzalém musí být osvobozen z izraelské okupace a stát se hlavním městem Palestiny, a že zapojení místních dětí do takového typu vzdělávání tudíž odporuje jejich politickému smýšlení, podle něhož se Izrael musí stáhnout ze Západního břehu a pásma Gazy. Tyto námitky však nemohly být vzneseny na jeruzalémském magistrátu a samozřejmě už vůbec ne na ministerstvu školství, které trvalo na tom, že navěky jednotný Jeruzalém je třeba chápat jako hlavní město židovského národa. Vždyť přednesení takových stížností před izraelskými úřady by vystavilo smíšenou školu riziku, že ji zavrou a obviní z toho, že se zpronevěřila ideologickým principům a dopustila se politické zrady. Z toho důvodu, a také proto, že malý počet dětí přistěhovalců nestačil k naplnění předepsaných kvót arabských žáků ve smíšených třídách – třicet dětí na třídu, polovina Židů a polovina Arabů – ministerstvo školství a magistrát donutily školu přijmout i několik místních dětí.

Židovská auta se dají snadno rozlišit od těch arabských, pomyslel si právník, zatímco krácel z parkoviště ke školní bráně a dcerku držel za ruku. Auta Židů jsou skromnější, hospodárnější, zpravidla vyrobená v Japonsku či Koreji. Auta většiny Arabů jsou německá, drahá, s velkými motory, trochu víc nablýskaná, vybavená spoustou doplňků a je mezi nimi působivé množství terénních vozů. Ne že by rodiče židovských žáků vydělávali méně; právník by mohl odpřisáhnout, že opak je pravdou. Ale na rozdíl od arabských rodičů Židé mezi sebou nesoutěží, nikdo z nich nepociťuje potřebu dokazovat ostatním svůj úspěch, a už vůbec ne tím, že si každý rok pořídí vůz se silnějším motorem. Židé mají rozmanitá povolání, takový dojem právník alespoň získal z rodičů spolužáků jeho dcery. Věděl, že někteří pracují v oblasti špičkových technologií, že je mezi nimi řada vysoce postavených vládních

úředníků z ministerstva zahraničí, financí a spravedlnosti, několik univerzitních profesorů a dva umělci. Poměrně pestrá škála profesí, ve srovnání s arabskými rodiči, u nichž se alespoň jeden z páru, většinou manžel, věnuje právu, účetnictví či lékařství. Většina arabských matek jsou učitelky – sice s dlouholetou praxí, neboť v jeruzalémském vzdělávacím systému mají mnohonásobně vyšší šance na postup než místní Arabky – ale přesto pouhé učitelky.

Právník by klidně oželel svůj mercedes a spokojil by se se skromnějším a mnohem levnějším autem. Uvažoval o nejnovější mazdě, ale dobře věděl, že to nepřipadá v úvahu. I ve finančně náročném období, potom co si pořídili nové bydlení, věděl, že pokud nevymění své auto za lepší než to, které si koupil jeho konkurent, může to pro něj znamenat ústup z dosažené pozice. Musel udělat všechno pro to, aby zůstal v obecném povědomí jako arabský advokát číslo jedna ve městě. A luxusní černý mercedes je součástí cesty k úspěchu. Pokud si konkurent koupil nové BMW s pětilitrovým motorem, on si bude muset pořídit mercedes se sedmilitrovým motorem. Pokud má konkurent parkovací senzory, on bude muset přidat i DVD přehrávač zabudovaný do opěrek hlavy na předních sedadlech. Právníkovi nečinilo potíže splácet každý měsíc půjčku, kterou si vzal na nákup auta, ale rozhodně by nebyl pod takovým tlakem a mohl by si trochu víc vybírat případy, kterých se ujme, kdyby nemusel mít mercedes. Ale to si právě nemohl dovolit.

Ulice Krále Jiřího

Před pěti lety přesunul právník svou kancelář ze Saladinovy ulice, hlavní tepny východního Jeruzaléma, na ulici Krále Jiřího v centru Jeruzaléma západního. Až na pár výjimek byli všichni jeho klienti obyvatelé východního Jeruzaléma a Západního břehu, a tak by bylo logičtější, aby jeho kancelář zůstala tam, právník však nabyl dojmu, že obyvatelé východního Jeruzaléma budou přikládat větší prestiž právníkovi, jehož kancelář se nachází v židovské čtvrti. Přes vytrvalé naléhání kolegů se právník rozhodl následovat svůj vnitřní pocit a velmi brzy zjistil, že se nemýlil. Přesídlení na ulici Krále Jiřího, kde musel platit trojnásobně vyšší nájem než na Saladinově, už po pár měsících přineslo své plody a ukázalo se jako finančně veskrze výhodný tah. Během jednoho roku se mu zdvojnásobil počet klientů i příjem.

Zanedlouho po přestěhování do západní části města právník pochopil, že kromě sekretářky a střídajících se koncipientů z univerzity bude muset zaměstnat dalšího stálého právníka, který by mu pomáhal s velkým množstvím případů. Rok po přestěhování na ulici Krále Jiřího nabídl tuto pozici Táríkovi, který si u něj do dělal praxi. Právník měl Táríka rád, jelikož mu připomínal sebe samého na počátku kariéry. Věděl, že se na něj může spolehnout. Tárík měl sice v plánu odstěhovat se zpátky do rodné vesnice v Galileji a tam si otevřít advokátní kancelář, ale právníkovi se podařilo ho přesvědčit, aby se nevracel a zůstal v Jeruzalémě.

„Kvůli čemu by ses vracel? Jen aby tvůj otec byl hrdý na ceduli, která ti bude viset na dveřích kanceláře?“ řekl tehdy právník Táríkovi. „Chceš se babrat s vesnickými zlodějíčky aut, nebo zůsta- neš tady, aby ses potýkal se skutečnými případy?“ Aby názorně ukázal, co to znamená skutečný případ, poslal Táríka, který v pouhých třidvaceti letech dokončil praxi a absolvoval zkoušky advokátní komory s červeným diplomem, aby šel podat návrh na zahájení soudního řízení k Nejvyššímu soudu v Jeruzalémě. Když se odtamtud Tárík vrátil s pocitem vítězství a s předběžným soudním příkazem, souhlasil s právníkovým návrhem a zůstal

v kanceláři za měsíční plat a deset procent provize z každého úspěšného případu.

Samáh Mansúrová, jeho sekretářka, pro něj pracovala už nějakých osm let, od té doby, co se osamostatnil a otevřel si kancelář ve východním Jeruzalémě. Zpočátku ji zaměstnával na poloviční úvazek a po roce už na plný. Třicetiletá Samáh tehdy dostudovala práva na univerzitě v Ammánu a hledala advokátní kancelář, kde by se naučila hebrejsky a získala praxi, v naději, že ji jednoho dne zapíší mezi členy izraelské advokátní komory. Na přijímací pohovor přijela se svým snoubencem. Právník věděl, že před ním sedí dcera tehdejšího významného představitele Fatahu v Jeruzalémě, a rozhodl se ji u sebe v kanceláři zaměstnat, ačkoli neuměla hebrejsky ani půl slova. Třebaže si to nikdy nepřiznal, právě její otec byl hlavním důvodem rozhodnutí Samáh přijmout, i když v počátcích jeho samostatné praxe vůbec nebylo jisté, že si bude moci dovolit vyplácet byť i nepatrnou mzdu sekretářky na poloviční úvazek. Ale jako trestní advokát potřeboval, aby se za něj zaručil takový mocný činitel, jakým byl pan Mansúr.

Samáhin otec, který kandidoval v prvních palestinských volbách do parlamentu a byl zvolen poslancem, se důvěrně přátelil s nejvyššími kruhy Palestinské samosprávy. Samáh se provdala za svého snoubence, městského architekta, který vystudoval v Kuvajtu a od návratu do Jeruzaléma působil jako úspěšný stavební podnikatel. Mají tři děti. Teď už Samáh hebrejštinu ovládá naprosto dokonale, vládne v kanceláři železnou rukou a vyvolává dojem, že se se svým postavením smířila a práce jí dokonce přináší uspokojení. Přesto každoročně přistupuje ke zkouškám advokátní komory, a třebaže už bezmála dvanáctkrát neuspěla, nepřestává zkoušet štěstí v naději, že příště to vyjde.

Právník vjel na parkoviště poblíž kanceláře a popřál dobré ráno starému hlídači, který si jako vždy touhle dobou připravoval silný čaj z lístků čerstvé máty. Zaparkoval auto na jednom z pěti parkovacích míst, která si pronajal – jedno pro sebe, dvě pro Samáh a Táríka, jejichž auta už tam stála, a dvě pro významné klienty.

Starý hlídač s černou kipou na hlavě se šoural za právníkovým autem se sklenkou čaje v ruce. „Nedáte si se mnou čaj? Bylo by mi ctí,“ navrhl právníkovi, který vystoupil z auta a usmál se na něj.

„Mockrát děkuji, pane Jechezkelí,“ odpověděl právník, „ale dnes mám naspěch,“ a jako každý čtvrtek mu podal klíče, aby mu vyčistil auto. „Vy máte vždycky naspěch,“ opáčil hlídač a pak arabštinou se silným kurdským přízvukem dodal: „Spěch je od ďábla,“ a rozesmál se klokotavým smíchem, který se změnil v lehký kašel.

„Dobré ráno, Samáh,“ pozdravil právník do mobilního telefonu, zatímco kráčel nahoru po ulici Krále Jiřího, „ještě nepřijeli, vidíte?“ Věděl, že klienti, s nimiž si domluvil schůzku na ráno, nebývají příliš dochvilní, a navíc si všiml, že parkovací místa vyhrazená pro významné klienty jsou ještě prázdná. „Dobrá, tak já budu dole v kavárně. Dejte mi vědět, až dorazí. Díky.“ Zavěsil, strčil si mobil do kapsy saka, urovnal si kravatu a vydal se od budovy, kde sídlila jeho kancelář, směrem ke kavárně, kde pravidelně sedával.

Právník rád začínal pracovní den silným latté, ale ne vždycky si našel čas posadit se v Ovedově kavárně a vychutnat si ho přímo tam. Většinou si ho musel vzít s sebou do kanceláře v papírovém kelímku. Když měl obzvlášť napilno, poprosil Samáh, jestli by byla tak hodná a donesla mu od Oveda kávu, a samozřejmě jí nabídl, aby koupila i sobě a všem ostatním kolegům. Čtvrtky však byly jiné, tišší, téměř poklidné ve srovnání s pracovním tempem v průběhu týdne. Právník si vždycky zařídil, aby ve čtvrtek neměl stání u soudu, a v naléhavém případě tam obvykle raději poslal Táríka. Snažil se nedomlouvat si na čtvrtek schůzky a většinou se věnoval administrativě: vyplňování formulářů, podpisům, účetnictví, návrhům obžalob a trestních stíhání, sepisování obhajob a žádostí.

„Dobré ráno, pane advokáte,“ přivítal ho Oved, který držel v ruce měděnou nádobku a ohříval mléko pomocí teplých par, unikajících z kohoutků kávovaru. „Dobré ráno,“ odpověděl právník a pohledem přelétl po hostech v kavárně, jen aby se ujistil, že všechny poznává. Sice neznal všechny jménem, a už vůbec nevěděl, čím se zabývají, ale k Ovedovi chodili poměrně stálí zákazníci. Několik z nich pozdravil kývnutím hlavy, oni mu pozdrav opětovali a pak se uvelebil na jedné ze tří vysokých barových stoliček. „Vy se u nás posadíte?“ užasl Oved, který stál za barem. „Tomu byste nevěřil, vidíte?“ opáčil právník, nakrčil čelo a zamrkal.

Jako většina návštěvníků kavárny ani právník nemusel říkat, co chce. Oved uměl každému ze svých stálých zákazníků připravit nápoj přímo na míru – věděl, kolik má každý z nich rád mléka, jak má být káva silná, jak má být vysoká pěna, pokud ji vůbec chtějí, a kolik cukru. „Dáte si něco k tomu?“ zeptal se, když mu začal chystat kávu. „Ano, děkuji,“ odpověděl právník, který sice takhle brzy ráno po ničem kromě kávy netoužil, cítil však, že pravidla slušného chování a skutečnost, že zabírá v kavárně židli, ho zavazují k tomu, aby projevil velkodušnost a připlatil si i za menší občerstvení. „Máslový croissant, prosím,“ požádal a souhlasně přikývl.

Právník měl Oveda rád a připadalo mu, že Oved mu oplácí stejnou mincí. Majitel jedné z těch několika málo kavárniček v centru, které nepatří k všudypřítomným řetězcům, byl možná první, kdo před pěti lety právníka uvítal na jeho novém působišti. Byl k němu vřelý a srdečný a právník měl z nějakého důvodu dojem, že je to právě kvůli tomu, že je Arab. Zpočátku právník Oveda považoval jen za dalšího z těch kurdských Židů, sefardského majitele podniku s dobrou vyřídkou, který má něco jiného na srdci než na jazyku, ale brzy zjistil, že se mýlil. Oved se dokázal svými politickými postřehy přesně strefit do právníkova názoru, a když občas komentoval novinové titulky, někdy v nich odhalil skrytý rasistický podtón, kterého si ani sám právník nevšiml. Oved byl poslední socialista ve městě, nebo, jak mu rád přezdíval jeden z jeho stálých zákazníků, bývalý redaktor kulturní rubriky místních novin – „jediný kurdský komunista v Jeruzalémě“.

V tuhle dobu byl v kavárně největší provoz. Většina zákazníků pracovala v okolí, jako právník, a brali si kávu v papírových kelímcích přikrytých plastovým víčkem do obchodů s oblečením či s obuví, do kadeřnictví, cestovních a pojišťovacích agentur, realitních a právních kanceláří a lékařských ordinací. Oved měl příliš práce, než aby mohl konverzovat s právníkem, který pomalu upíjel kávu a zkoumal okolo sedící hosty. Cizí novinářka seděla před laptopem s cigaretou v ruce. Profesor dějin umění, kterého právník znal hlavně z televize, se skláněl nad otevřenou knihou. Realitní makléř s klientem vedli hlasitý hovor o fotbalu a starší manželé snídali, aniž si vyměnili jediné slovo. Zajímalo by mě,

jak se jim jeví já, pomyslel si právník a jakoby mimochodem pohlédl na svůj pokřivený odraz v blyštivém kovu kávovaru. Potom, rovněž jakoby mimochodem, sklopil zrak a zkontroloval si kravatu a košili.

„Perfektní kravata,“ poznamenal Oved, který patrně sledoval jeho počínání. „Nová, co?“ zeptal se a s úsměvem dodal, „moc pěkná, pane advokáte. To je Versace?“

„Díky,“ odpověděl právník, trochu v rozpacích. „Nevím, co je to za značku,“ řekl, ačkoli moc dobře věděl, že to je Ralph Lauren.

Kdysi bylo právníkovi jasné, že vypadá jako Arab. Vlastně to nebylo až tak dávno. První ročník na univerzitě byl v tomto ohledu ze všeho nejtěžší. Bylo mu devatenáct a přijel z vesnice v Trojúhelníku na univerzitu v Jeruzalémě. Víceméně poprvé se tehdy se ocitl mimo vesnici a rodný dům. Zastavovali ho téměř pokaždé, když nastupoval do autobusu, když scházel z kolejí na hoře Scopus na Staré Město i když se vracel zase zpátky. Během těch kontrol dokladů, které prováděli policisté a vojáci, se sice nedělo nic mimořádného, ale vždycky to bylo nepříjemné, trapné a zbytečně to člověka omezovalo. Jiní studenti v těch časech vyprávěli, jak se bezpečnostním prohlídkám vzpouzeli, odmítali se legitimovat, přeli se s policisty, častovali je obviněními z diskriminace a rasismu, a teprve pak se uvolili sdělit jim své osobní údaje. Na rozdíl od nich – za předpokladu, že si tyhle historky nevymýšleli – právník podával policistovi nebo vojákovu svůj průkaz totožnosti vždycky s úsměvem. Vždycky byl slušný a chtěl dát policistům a vojákům najevo pochopení pro to, že je to součást jejich práce. Věděl, že není žádný hrdina a rozhodně není stavěný na konflikty, zvláště když se jim může vyhnout.

Čím víc se jeho finanční situace zlepšovala, tím méně často ho zastavovali ke kontrole. Když byl v Jeruzalémě druhým rokem, začal pracovat v právnícké knihovně a za pár vydělaných šekelů si nakoupil oblečení, jaké nosili židovští studenti. Když později pracoval jako koncipient ve státní advokátní kanceláři, vydělával zase o něco víc a bezpečnostní kontroly byly ještě řidší. Tak to pokračovalo i dál, když složil advokátské zkoušky a otevřel si svou první kancelář, a teď uplynulo pět let, co se přestěhoval na ulici

Krále Jiřího, a za celou tu dobu ho nekontrolovali ani jednou. Ani policisté, ani ochranka na autobusovém nádraží, ani vojáci na kontrolních stanovištích, kteří bez ustání hlídkují v centru města.

Právník teď už věděl, že to souvisí s jeho zevnějškem, nikoli s přízvukem či s knírkem. Nějakou dobu mu trvalo, než pochopil, že vojáci na kontrolních stanovištích, ochranka a policisté, kteří většinou náležejí k nižším vrstvám izraelské společnosti, nikdy nezastaví ke kontrole člověka oblečeného luxusněji než oni.

Právník vůbec nevnímal, kolik je hodin, dokud mu nezavolala žena. Pečlivě se probíral svými poznámkami, četl rozsudky a precedenty a studoval soudní protokoly, aby vypracoval návrh obhajoby člena Lidové fronty pro osvobození Palestiny ze Salfítu, obviněného ze střelby na izraelská vozidla na silnici vedoucí kolem palestinských území. Právník v návrhu obhajoby kladl důraz na každý detail, aby v průběhu jednání nebyl nucen přistoupit na kompromis, třebaže věděl stejně dobře jako obžalovaný i celá jeho rodina, že viníka odsoudí k několika doživotním trestům, a pokud se vůbec dostane na svobodu, pak pouze a jedině v rámci jednání s Izraelem o výměně zajatců. Případy tohoto typu, zdánlivě bez šance, právník kdoví proč považoval za největší výzvu. Jeho úlohou bylo vlastně udělat všechno, co bylo v jeho silách, aby rozsudek dal obviněnému šanci začlenit se do nejbližšího vyjednávání o výměně zajatců. Podrobnosti – jestli své oběti viděl, jestli je jen zranil, jestli smrt obětem způsobily kulky vystřelené právě z klientovy zbraně, nebo to byla zbraň jiného člena skupiny – sice výši trestu nijak nezmírnily, ale rozhodně mohly zlepšit klientovy vyhlídky na osvobození, až budou Izraelci v budoucnu zkoumat jména vězňů a podle množství krve, která lpí či nelpí na jejich rukou, rozhodnou, zda o jejich propuštění vůbec jednat.

Zazvonil mu soukromý mobil, jehož číslo znají jen rodinní příslušníci a blízcí přátelé, a na displeji se objevilo slovo „Rodina“. Až tehdy mu došlo, že už je sedm hodin večer.

„Ty jsi ještě v kanceláři?“ zeptala se jeho žena, a třebaže se zvedl a teprve si začal skládat věci do aktovky, raději ženě řekl, že už z kanceláře odešel.

„Stavil ses v Sakuře?“ zeptala se a právník znovu zalhal, řekl, že jídlo objednal, zavolali, že už je připravené, a právě si pro něj jede. „Tak fajn,“ odpověděla žena a podle hluků, které se ozývaly v pozadí, si snadno představil, jak otevírá troubu a zase ji zavírá. „Nemáme bílé víno. Samír nás přede všemi znemožní, když nebude bílé víno, znáš tu jeho nevyváchanou hubu. Pozval jsi

Tárika?“ zeptala se, právě když právník vyšel z kanceláře do příjímací místnosti patřící Samáh, která odešla před dvěma hodinami. „Moment,“ řekl ženě, zaklepal na dveře Tárikovy kanceláře a otevřel, aniž čekal na odpověď. Tárik seděl za psacím stolem a právník udělal grimasu a usmál se, zatímco dál hovořil se ženou. „Neslyšel jsem. Na co ses to ptala? Jestli jsem řekl Tárikovi, ať k nám přijde dnes v půl deváté na večeři?“ zeptal se, pokýval hlavou a čekal na Tárikovu odpověď. Tárik s úsměvem přitakal, právník na něj mrkl a řekl ženě: „Jistěže jsem ho pozval, rád přijde. Ano, do hodiny jsem doma. Ahoj.“ Zavěsil a zastrčil si telefon do kapsy. „Promiň, Táriku, věř mi, sám jsem zapomněl, že dnes máme u nás tu večeři.“ Tárik se zasmál. Právníkova roztržitost mu byla vždycky sympatická.

„Nic se neděje,“ řekl Tárik a podíval se na hodinky, „za chvíli to tu zabalím. Říkal jsi půl deváté? To se stihnu i osprchovat.“

Právník a jeho žena byli už tři roky spolu s dalšími třemi manželskými páry součástí skupiny přátel, která si uvykla scházet se každý první čtvrtek v měsíci na večeři, po níž se vedla diskuse na předem stanovené téma. Obvykle se jednalo o knihu či film nebo o nějakou společenskou či politickou otázku. Jakkoli tyto debaty začínaly v intelektuálním duchu, na téma se velmi rychle zapomnělo a rozproudil se hovor o všem možném. Muži obyčejně mluvili o nemovitostech a o penězích: kdo si co koupil, kdo si vzal půjčku a kdo zabředl do dluhů. Ženy se bavily o učitelkách a o jiných rodičích ve školách, kam chodily jejich děti.

Onoho večera spočívala hostitelská povinnost na právníkovi a jeho ženě, a jelikož bylo nepsaným pravidlem skupiny, že hostitel smí pozvat další manželský pár nebo dva, který považuje za hodný jejich společnosti, rozhodli se právník a jeho žena – hlavně jeho žena, máme-li být přesní – pozvat Tárika. Ne snad že by si mysleli, že mezi ně Tárik zapadne nebo že touží se podobných setkání účastnit. Chtěli ho představit hostům, protože doufali, že někoho z nich, především jednu z žen – manželku účetního Antona, která přednášela na jedné z jeruzalémských vyšších odborných škol, kde studovaly většinou dívky pocházející z vesnic v Galileji nebo Trojúhelníku – napadne dohodit svobodnému mládenci, kterému už bude skoro osmadvacet let, nějakou vhodnou známost.

Samáh a jejího manžela je vůbec nenapadlo zvát, přestože co do vzdělání se mohli ostatním hostům rovnat a ekonomickým postavením je možná ještě předčili. Diskvalifikoval je však fakt, že jsou občany východního Jeruzaléma, protože ostatní hosté se do města přistěhovali z venkova a domnívali se, že jisté věci nemohou s místními sdílet, ať by byli jakkoli zámožní a vzdělaní.

Sakura, vzpomněl si právník, když sbíhal ze schodů na ulici Krále Jiřího, a namířil si to k Ben Jehudově ulici. Byl záříjový podvečer a slunce nad Jeruzalémem ještě nezapadlo. Foukal příjemný vánek a vylákal lidi ven do ulic. Školní rok sotva začal, blížil se Roš ha-šana a židovské svátky. Podél pěší zóny stáli pouliční muzikanti v téměř stejných rozestupech. Právník zašátral v kapse kabátu a našel seznam, který mu ráno dala žena. „Maki kalifornská rolka,“ první položka v seznamu, usmál se právník pro sebe a na chvíli zapomněl na dav pohybující se kolem něj v centru města. Věděl, že kalifornská rolka je určena pro dcerku, a potěšilo ho, že jeho šestiletá dcera ví přesně, jaké suši má ráda, zvláště proto, že on o suši poprvé slyšel až během studia práv a poprvé měl příležitost ho ochutnat teprve před dvěma roky, když oslavoval třicáté narozeniny. A teď kráčí do Sakury, nejdražší japonské restaurace ve městě. Jeho žena se rozhodla, že jako předkrm předloží hostům suši, a právník, stejně jako jeho žena, ví, že až se manželka gynekologa Samíra při večeři zeptá, zatímco bude držet v ruce kužel prosáklý sojovou omáčkou: „Odkud je to suši?“, nemohou si dovolit odpovědět nic jiného než: „Ze Sakury.“

Představa gynekologovy manželky, jak drží suši namísto plněné dýně, právníka na chvíli pobavila, ale hned se změnila v jakési bodnutí u srdce. Znal tenhle pocit, který v něm vždy čas od času vzrostl, pocit, že žije v jakési iluzi, že tohle všechno by mohlo jedním rázem zmizet, jako by to neexistovalo. Co má on vůbec společného s nějakým suši? Co je mu po večeři s těmihle přáteli, když si ani není jistý, jestli s nimi vůbec rád tráví čas? Večeři, která vyjde na polovinu platu středoškolského učitele. Pomyslel na svého staršího bratra, učitele na venkovské střední škole, a představil si ho, jak sedí s dětmi u večeře na dvorku rodičovského domu. A věděl, že ať už jeho matka uvařila cokoli, i kdyby to byla jen míchaná vajíčka s jarní cibulkou, její jídlo bude chutnat lépe.

Když dorazil na Sijónské náměstí, podíval se na hodinky a doufal, že nejde pozdě; škoda že suši neobjednal po telefonu, jak předtím namluvil ženě. Ze Sijónského náměstí sešel Jaffskou ulicí až k Feingoldově dvoru. Majitel restaurace se na právníka hned při vstupu usmál. Právník mu podal lístek s objednávkou a velmi zdvořile poznamenal, že dost spěchá. Znovu pohlédl na hodinky a usoudil, že stihne přijít domů včas. „A ještě bych prosil dvě láhve bílého vína,“ řekl, třebaže věděl, že tu za ně zaplatí dvakrát tolik než v nejbližším obchodě s nápoji.

Knihkupectví

„Nedělej si starosti,“ řekl právník ženě, která znovu volala a tentokrát už byla trochu neklidnější, „budu doma včas.“

Jak je před každým takovýmhle setkáním nervózní, pomyslel si právník pro sebe. Kolik napětí a rivality panuje mezi ní a ostatními ženami ve skupině. Právník si vůbec nebyl jistý, že ji ta setkání těší. Možná v nich, tak jako on, spatřuje jakousi přítěž, cosi jako povinnost, kterou jí pravidla hry v prostředí novousedlíků jako oni ukládají. Představoval si svou ženu, jak se obléká v ložnici. Určitě pustila kazetu, aby zabavila holčičku, a malého – pokud nespí – uvěznila v postýlce s ohrádkou vedle manželské postele. Potom jistě dlouho váhala, co si má vzít na sebe, ačkoli se jí to vůbec nepodobá. Běžně se výběrem oblečení příliš netrápila a před odchodem do práce si většinou natáhla kalhoty a jednoduchou blůzku. Pokud mu bylo známo, ani se před odchodem nelíčila a určitě nepůsobila dojmem ženy, která se hodiny kráší před zrcadlem. Ale při těchto večerech s přáteli si nemohla dovolit vypadat zanedbaně, a možná si dokonce zvlášť pro tuto příležitost koupila něco nového. „Podívej se na Fátin,“ vzpomněl si, co jednou řekla o Antonově ženě, „v životě jsem ji neviděla, že by měla na sobě dvakrát to samé.“

Mnohokrát ji popudilo, co říkaly ostatní ženy ve skupině. Zvlášť když se začaly chlubit studijními úspěchy svých dětí. Jak se jí dotklo, když zjistila, že Fátinin syn, který postoupil ze školky do první třídy spolu s její dcerou, už zná úplně celou hebrejskou i arabskou abecedu, zatímco její holčička ještě ani písmenko. A jak se zlobila a cítila se zhrzeně, když se k ní doneslo, že polovina arabských rodičů poslala své děti, ještě když chodily poslední rok do školky, do přípravy pro předškoláky, a jí o tom nikdo neřekl. Právníkova žena měla pocit, že při výchově dcery selhala.

Právník se usmál, když si vzpomněl, jak jeho žena celé měsíce hned po návratu z práce probírala s holčičkou abecedu, aby dohnala náskok dětí ostatních členů skupiny a možná je dokonce i předstihla. „Antonovy děti nejsou o nic chytřejší než tvoje,“

pamatoval si, že mu vmetla, když se jí snažil uklidnit. Nechápala jeho duševní klid tváří v tvář skutečnosti, že jejich dcera ještě neumí sčítat a odčítat, zatímco ostatní už znají násobilku.

Bylo už téměř půl osmé, když právník stoupal zpátky po svahu Jaffské ulice na roh Krále Jiřího, koženou tašku zavěšenou na rameni a v ruce papírové pytlíky s předkrmem. Měl radost, že mu zbyl čas zajít do knihkupectví, které navštěvoval každý čtvrtek, alespoň pokud si vzpomněl odejít z kanceláře před osmou, což byla zavírací hodina onoho knihkupectví, nacházejícího se na prostranství za obchodním domem Mašbir Lacarchan, v pěší vzdálenosti od parkoviště.

Strčil do skleněných dveří a zvuk jemného cinkání zvonkohry zavěšené nade dveřmi přiměl mladou prodavačku zvednout hlavu od knihy, která před ní ležela na stole.

„Dobrý večer,“ pozdravila právníka s úsměvem.

„Dobrý večer, Merav, jak se máte?“ zeptal se. Přitakala, že dobře, a znovu se nerušeně zabrala do čtení, protože věděla, že právník knihkupectví dobře zná a jako každý čtvrtek se bude chvíli potulovat mezi policemi a zkoumat nové zboží, které přišlo za poslední týden.

Právník měl pokaždé znovu požitek z neopakovatelné vůně použitých knih. V obchodě byly sice k mání všechny aktuální knižní novinky, ale hlavně to byl antikvariát. Právník o něm slyšel poprvé v kavárně od Oveda. Oved byl vášnivým zastáncem malých obchůdků v soukromých rukou a poradil právníkovi, ať nakupuje právě v tomhle knihkupectví a ne v těch, které náleží velkým řetězcům. Kritik umění, jeden z pravidelných hostů kavárny, s Ovedem souhlasil a vyzdvihl osobní přístup a schopnost majitele sehnat i vzácné knihy, pokud si je někdo ze zákazníků objedná.

Poprvé sem vstoupil právník před třemi roky, před prvním pravidelným měsíčním setkáním s přáteli ze skupiny. Tehdy ho u sebe doma pořádal Anton, jeho účetní a kamarád už z doby univerzitních studií, který oznámil, že po jídle se bude konat debata nad knihou *Kam se poděl můj sýr*, kralující tehdy žebříčkům bestsellerů.

Právník položil aktovku a pytlíky se suši k pultu a vzpomněl si, jakou potupu při oné první návštěvě v obchodě zažil. Tehdy tam neprodávala Merav, ale jiná dívka, která vypadala jako studentka

posledního ročníku hebrejské literatury. Vzpomněl si na pohrdavý výraz, který se jí objevil na tváři, když s knihou *Kam se poděl můj sýr* přistoupil k pokladně. Celý se tehdy roztrásl a vzedmul se v něm palčivý pocit hanby. Věděl, že se v knihách nevyzná, věděl, že má spoustu mezer ve vzdělání. O knize, která měla být předmětem debaty, tušil jen to, že se jedná o úspěšný titul. Nenáviděl Antona, že ho donutil tu knihu koupit, nenáviděl tu prodavačku, jejíž výraz tváře říkal o knize všechno, a především nenáviděl sám sebe za tu spoustu věcí, které chtěl vědět a nevěděl.

Krátce potom ta prodavačka z obchodu odešla a nahradila ji Merav, alespoň na odpolední směnu ve čtvrtek. Merav byla uctivá a zdvořilá. Učila se ke státnicím z dějin umění. Právníkovi lichotilo, že ho Merav chválí za literární vkus, ještě předtím, než on sám věděl, že něco takového má. Popravdě řečeno, od oné události s knihou *Kam se poděl můj sýr* se právník rozhodl doplnit si mezery ve vzdělání alespoň v oblasti literatury, a aby se znovu nedostal do trapné situace, vždycky si prošel recenze ve středěční literární příloze novin *Ha-arec*, které odebíral. Na základě recenzí obvykle předem věděl, kterou knihu si tentokrát koupí. Už tři roky si právník důsledně kupoval jednu knihu týdně. Rovněž učinil rozhodnutí, že jednu knihu týdně přečte, což nebyl snadný úkol, především proto, že texty, které nesouvisely s jeho prací, si mohl dovolit číst jen ve chvílích před usnutím.

Právník věděl, že v horním patře nemá smysl hledat, tam se nacházejí hlavně knihy v angličtině a spousta knih o židovském náboženství, které ho vůbec nezajímaly. Sháněl se hlavně po beletrii, zejména té moderní, protože většina recenzí v novinách se týkala knih, které vyšly v poslední době. Osobně však toužil číst klasickou literaturu a seznámit se se zápletkami příběhů známých i těm, které literatura nijak zvlášť nezajímá. Chtěl vědět, o čem psal Dostojevskij, o čem se vypráví v *Anně Karenině* a ve *Vojně a míru*, chtěl si přečíst Kafku, Čechova a dokonce i Chajima Nachmana Bjalika, jenže to bylo těžké, ba nemožné. Jak by to měl provést? Vždyť tím by před prodavačkou Merav odhalil, jak se to má s jeho zběhlostí v literatuře doopravdy, a ona mu přitom jednou řekla, když mu podávala papírovou tašku s trilogií *Naši předkové* od Itala Calvina: „Kéž by všichni naši zákazníci byli jako vy.“ Nezapomene na

vítězný pocit, který ho tehdy zaplavil, třebaže tu knihu koupil jen proto, že jistý mladý spisovatel ji v rozhovoru v novinách vzpomněl jako jedno z deseti děl, které ho nejvíc ovlivnily. Takový pocit nezažil, ani když dosáhl pro nějakého klienta u soudu úplného zproštění viny. Prodavačka se nikdy nedozví, že právník nedokázal z té vychvalované knihy přečíst víc než třicet stránek, po nichž se téměř vzdal snahy o jakoukoli četbu.

Někdy, puzen neodolatelnou zvědavostí, si vybral nějakou známou klasiku a požádal Merav, ať mu ji zabalí „jako dárek“, jen aby ho snad nepodezřívala, že ji ještě nečetl. Tak si nechal zabalit *Lolitu* od Nabokova, *Zločin a trest* od Dostojevského a *Annu Kareninu* od Tolstého. Ze všeho nejvíc si chtěl přečíst ty slavné velikány světové literatury, které všichni Židé v jeho postavení už přečetli.

Pohlédl na hodinky a zjistil, že obchod zavírá za deset minut. Věděl už, kterou knihu si koupí: četl na ni tento týden recenzi, všiml si jí na polici s novými knihami a věděl, že se k ní za chvíli vrátí, ale napřed se rozhodl přelétnout pohledem regál s klasickou literaturou. Najednou mu padl zrak na *Kreutzerovu sonátu* a vzpomněl si, že se ho jednou žena zeptala, jakožto odborníka na literaturu, jestli už tuhle Tolstého novelu četl. Právník byl tehdy překvapen, že se jeho žena zajímá o beletrii, a ona mu vysvětlila, že na studiích psychologie se tento titul při přednáškách zmiňuje pokaždé, když je řeč o Freudovi. Vytáhl z regálu starou *Kreutzerovu sonátu*, pak přistoupil k polici s novými knihami a vzal si největší román Haruki Murakamiho.

„Tuhle mi prosím zabalte jako dárek,“ požádal, podal Merav antikvární *Kreutzerovu sonátu* a cítil potřebu dodat: „Manželka studuje psychologii a pořád do mě hučí, abych jí tuhle knihu sehnal.“

Merav chápavě přikývla. „Já vím. Freudiáni tuhle knihu zbožňují. Každopádně, je to opravdu výborná novela. Přišla zrovna dneska,“ řekla a ukázala na lepenkové krabice v rohu. „Zatím jsem otevřela jen první balík. Nedokážete si představit, co se tam našlo za poklady.“

„Skvělé,“ řekl právník a zastrčil Murakamiho do průhledného sáčku, „v tom případě sem zase brzy zajdu.“

Večeře

První přišel účetní Anton a jeho žena Fátin, která učila na vyšší pedagogické škole v Jeruzalémě. Tárik nechal vzkaz, že dorazí před devátou, a právník mu poslal esemesku: „Není problém.“

Antona potkal právník poprvé na univerzitě. Tehdy mu bylo devatenáct a studoval prvním rokem práva, zatímco Anton byl ve čtvrtém, posledním ročníku účetnictví a ekonomie. Přátelské vztahy mezi nimi se začaly utvářet, až když se právník osamostatnil a potřeboval někoho, kdo by mu v kanceláři vedl účetnictví. Anton už měl ve východním Jeruzalémě jméno. Jeho kancelář pořád ještě sídlila na Saladinově ulici, kousek od staré právníkovy kanceláře.

Anton se svou ženou byli poprvé na návštěvě u právníka u příležitosti narození dcery. Vztahy mezi oběma rodinami se upevnily, když právníkova dcera a účetního nejmladší syn, třetí v pořadí, spolu začali ve třech letech chodit do stejných jeslí. Tehdy také účetní poprvé pozval právníka a jeho ženu na pravidelné měsíční schůzky skupiny.

Právník by těžko označil vztah s Antonem jako přátelství, přestože měl účetního v oblibě a připadalo mu, že i on k němu pociťuje podobnou náklonnost. Anton a jeho žena byli ve skupině jediní křesťané a jako jediní bydleli v severní čtvrti Bejt Chanina, na rozdíl od ostatních, kteří se tak jako právník usídlili v Bejt Safáfě, nejjihnější části východního Jeruzaléma, kam se dalo dojít od zamčené betlémské brány pěšky.

Tárik dorazil jako druhý, krátce před devátou. Gynekolog Samír a jeho žena Nili, ředitelka dívčí školy ve východním Jeruzalémě, přišli spolu s Nabílem, specialistou na občanské právo, a jeho ženou Sonjou, bývalou zdravotní sestrou v nemocnici v Šaarej Cedek, která se před hezkou řádkou let rozhodla práci opustit a věnovat se výchově jejich čtyř dětí. Kromě Táríka byl právník ve skupině nejmladší. Nejstarší byl právník Nabíl, jehož prvorozená dcera právě dokončovala mezinárodní anglikánskou střední školu v Jeruzalémě.

Právnickova žena všechny přivítala, s návštěvnicemi si vyměnila polibek, představila Táríka ostatním hostům a potom řekla: „Prosím, *tafaddalu*, račte dál,“ a vybědla hosty, aby se usadili ke stolu. Měla na sobě šedé plátěné kalhoty s proužky a širokou černou blůzu, která jí dosahovala až k bokům. Vypadá dobře, pomyslel si právník, a představil si ji, jak se snaží vměstnat boky a zadek do stahovacích kalhotek, které používala na určité příležitosti, když cítila potřebu vypadat štíhlejší.

„Odkud je to suší?“ zeptala se Nili, gynekologova žena.

„Ze Sakury,“ okamžitě odpověděla právnickova žena, která otázku čekala.

„Opravdu?“ gynekologova žena se zatvářila pochybovačně a z hůlek jí vypadl další kousek syrového lososa, „to je zvláštní. Obvykle tam mívají sašimi čerstvější.“

„Nechceš si na to vzít vidličku?“ pokusila se jí právnickova žena urážku oplatit.

„Slyšeli jste včera tu střelbu?“ zeptal se nejstarší člen skupiny, gynekolog z nemocnice Hadasa.

„Ach bože, to bylo skutečně děsivé, přímo před naším domem. A kolik policajtů přivezli, polovinu okrsku,“ řekla jeho žena.

Tárík si vyměnil pohled s právníkem a pochopil, že právník sice zná ten případ do nejmenších podrobností, přesto bude mlčet a poslouchat, co říkají ostatní.

„Bejt Safáfá,“ řekl Nabíl smutně, „za poslední půlrok se tam dvakrát střílelo. To v téhle vesnici nikdy nebyvalo.“

Bejt Safáfá je oblíbenou čtvrtí přistěhovalců ze severu. Je to vlastně samostatná vesnice, oddělená od východního Jeruzaléma, a dá se z ní snadno a rychle dostat do centra. Izraelci ji koneckonců vždycky považovali za přátelskou čtvrt. Kromě několika ojedinělých incidentů se její obyvatelé na první intifádě téměř nepodíleli a během druhé neuspořádali ani jedinou demonstraci.

Obyvatelé vesnice, jež byla z převážné většiny obsazena roku 1967 – takže ti, kdo se v ní narodili, se na rozdíl od přistěhovalců netěšili v Izraeli občanským právům, ale pouze statusu obyvatele – se domnívali, že zachovávat klid se vyplatí, přinejmenším z ekonomického hlediska. Je to nejbohatší a nejméně přelidněná část východního Jeruzaléma a až donedávna byla pokládána i za čtvrt

zcela bez zločinu a kriminality. Vlivem neustále sílící poptávky tu v posledních letech ceny nájemného, pozemků a bytů vyrostly do závratných výšek. Nabíl, právník, který se vyznal v obchodních transakcích se zdejšími nemovitostmi lépe než kdokoli jiný, nabídl svému příteli advokátovi tu nejlepší naprosto legální parcelu, na níž si postavil tuhle honosnou vilu, kde teď hosté rozprávěli. „Během dvou let,“ řekl mu tehdy Nabíl, „se tu ceny pozemků zdvojnásobí.“ A měl pravdu. Jednou z příčin nárůstu cen byli přistěhovalci ze severu, kteří si vesnici oblíbili. Místní je vždycky vnímali jako schopné lidi, boháče, trochu vykořisťovatele, cizáky, na nichž se dá snadno vydělat a požadovat od nich ceny, které platí jenom Židé. Následkem jejich příchodu stouply ve čtvrti ceny všeho, nejen pozemků a bytů; podražilo i maso, mléko a zelenina – a v místní pekárně požadovali jinou cenu od starousedlíků než od přistěhovalců. Jinak však měli místní přistěhovalce rádi. Věděli, že novousedlíci z prostředí izraelských Arabů jsou nepoměrně lepší než ti ostatní, kteří tu shánějí byty, což byli většinou obyvatelé Západního břehu a Gazy, kolaborující s izraelskými bezpečnostními silami, kteří odtamtud byli se vznikem Palestinské samosprávy vysídleni. Ti sice měli peněz dost, ale v očích místních to byli zrádci a znamenali vyhlídku budoucích obtíží. Izraelští Arabové byli oproti tomu vzdělaní a většinou politicky uvědomělí, takže obyvatelé vesnice pociťovali ke svým úspěšným bratrům v Galileji jistou úctu a doufali, že akademické a ekonomické postavení přistěhovalců zlepší i situaci vesnice. Problém byl v tom, že prudký nárůst cen pozemků některým obyvatelům zaslepil zrak a v místních rodinách začaly mezi bratry a bratranci propukát spory o každý metr půdy.

„O co tam šlo?“ zeptal se gynekolog a pohlédl na právníka. „Chceš mi snad tvrdit, že se na tebe neobrátili?“ zachichlal se.

Právník se usmál a souhlasně přikývl, ale bylo jasné, že se mu o tom nechce mluvit. Právníkova žena to vycítila, vstala a oznámila, že přišel čas na hlavní chod. Právník se hned zvedl ze židle a začal sbírat prázdné talíře. Dolil hostům zbylé bílé a červené víno a přinesl na stůl nové láhve. Jeho žena předložila steak entrecôte ve smetanové omáčce s houbami. Jako přílohu nachystala

zapečené brambory, ravioli plněné dýní a salát z mladých lístků s balzamikovou zálivkou.

„Takže ty nám nic neřekneš?“ zkoušel to gynekolog znovu. „No tak, vždyť to jsou moji sousedé, proboha, nemám snad právo vědět, proč po sobě střílejí?“

Právnický se spokojil s úsměvem a pokusil se obrátit otázku zvědavého gynekologa v žert. „Ne, nic ti neřeknu, Samíre, obzvlášť když vidím, jak hrozně moc to chceš vědět.“

Několik lidí kolem stolu se zasmálo. Nabíl, sám také právník, advokátově zdrženlivosti rozuměl a prohodil: „Přesně tak. Nic mu neříkej a nech ho, ať se užírá zvědavostí.“

Samír měl pravdu; ve skutečnosti obě strany zapletené do sporu, v němž došlo i na vytažení zbraně, požádaly právníka, aby je zastupoval. On však pochopitelně mohl zastupovat jen jednu z nich a vybral si tu silnější, ne kvůli ziskuchtivosti, ale naopak, protože věděl, že silnější stranu bude moci snáze ovlivnit, aby dosáhl smíru. Nakonec je to jeho čtvrt, a pokud se nálady mezi oběma největšími klany neutiší a vypukne boj na život a na smrt, naruší se i jeho životní klid.

Všechno začalo bitkou mezi dvěma středoškoláky. Jeden ze studentů, který náležel k té silnější rodině, již si právník vybral k zastupování, upadl do podezření, že vyfotil spolužačku na mobil. Zvěst se dostala k dívčíným bratrancům, kteří chodili do stejné školy, a ti na provinilce zaútočili a zmlátili ho tak, že se vrátil domů celý zkrvavený. Když jeho rodiče a bratři viděli, co se mu stalo, svolali několik dalších členů rodiny a vydali se pomstít svého příbuzného, který jednoznačně popíral, že by tu dívku kdy fotil. Shromáždili se kolem domu rodiny útočníků, házeli kameny a kusy dřeva a volali na ty mladíky, ať vyjdou ven a utkají se s nimi, až byl otec rodiny nucen vytáhnout revolver, který přechovával bez povolení, a několikrát vystřelil do vzduchu ve snaze shromážděné rozehnat. Izraelská policie a pohraniční hlídka, které na konflikty ve východním Jeruzalémě, do nichž je zapletená zbraň, nahlízejí velmi přísně, ihned dorazily na místo, shromážděné rozehnal a z každého klanu zadržely pět lidí. Zbraň, z níž se střílelo, se nenašla.

Právník se tedy rozhodl zastupovat silnější klan, v naději, že dosáhne mimosoudního vyrovnání. Pokud se mu podaří přesvědčit silnější stranu, bezpochyby si nechá říct i ta slabší. Zatím promlouval do duše otci rodiny a ten nakonec souhlasil, že celý ten incident nestojí za to, aby chlapce zadrželi, ani za škodu, již by utrpěli, pokud by se případ dostal k izraelským soudům. Přistoupil na právníkovu žádost a řekl, že se pokusí konflikt urovnat pomocí *muchtárů* a mírotvorců z vesnice. „Ale jen pod podmínkou,“ řekl právníkovi, „že hlava jejich rodiny mě přijde osobně požádat o odpuštění.“ Právník přitakal a hned poslal Samáhina otce, čelního představitele Fatahu, aby nastolil mír mezi zneprátenými jestráby.

„Ten steak je úžasně šťavnatý,“ poznamenala Fátin a Anton, její muž, souhlasil.

„Všechno je to vynikající,“ řekl Nabíl právníkově ženě, „jsi prvotřídní kuchařka.“

Jen Samír a jeho žena mlčeli. „Copak, Samíre?“ obrátil se Nabíl na gynekologa za neustálého pochichtávání, „tobě nechutná?“

„Dokud mi její manžel neprozradí, proč se pod mým domem střílelo, nic jí nepochválím,“ zasmál se a všichni pochopili, že tím je záležitost střelby ve čtvrti uzavřená.

Debata

„Děláš si ze mě legraci?“ Tárik potáhl z cigarety a zakuckal se, když od právníka uslyšel, že se za chvíli uskuteční debata na téma, které bylo zvoleno před měsícem.

„Jen klid,“ řekl právník, „bude to trvat přesně pět minut a potom se začne mluvit o všem možném.“

„A o čem bude ta debata?“ zeptal se Tárik vážně.

„Vím já?“ opáčil právník a Tárik si přitiskl dlaň na ústa, aby jeho smích nedolehl z kuřáckého pokoje v přízemí k hostům, kteří se usadili v obýváku.

„Tak co,“ ozval se Samírův hřmotný hlas, „pořád ještě tam kouříte, vy dva? Máme tu důležité téma, které musíme probrat.“

Právník zamáchl cigaretu do popelníku a Tárik se chystal udělat to samé, ale právník mu naznačil, aby dokouřil. Tárik několikrát dlouze potáhl a právník vybalil knihu, kterou si dnes koupil. „*Kreutzerova sonáta*?“ přeslabikoval Tárik název knihy. „Víš co, vlastně ti závidím, že si najdeš čas na čtení.“

„Právě že nenajdu,“ řekl právník. Tolik se těšil, až hosté odejdou a on se bude moci konečně pustit do Tolstého.

Účetní žena Fátin, profesorka pedagogiky, seděla na samotném křesle a bylo patrné, že debatu povede ona.

„Dobrý večer všem,“ zahájila. „Jsme rádi, že jsme se tu všichni sešli, a těší nás, že jsme konečně mohli poznat tady...“ a právníkova žena hned dodala: „Tárika.“

„Tárika, samozřejmě, pardon,“ pokračovala Fátin. „Takže dnes je naším tématem výchova k národnostnímu cítění a absence palestinského narativu v učebních osnovách určených pro arabské občany státu, jak je předepisuje izraelské ministerstvo školství.“

Právník si vzpomněl, že před měsícem při setkání u gynekologa a jeho ženy se tohle téma skutečně stanovilo. Je to i téma Fátininy disertace na Hebrejské univerzitě, kde studuje už pěknou řádku let.

Fátin hovořila dlouhé minuty o výsledcích svého bádání a porovnávala učební osnovy ministerstva školství pro židovské a arabské základní školy, co se týče výuky vlastivědy, zeměpisu, dějepisu a občanské výchovy. Mluvila o metodologii, ideologii a o svém působení v arabské sekci izraelského ministerstva školství, zmiňovala se o tom, jak se potlačuje palestinské národnostní cítění, kolektivní historie arabských občanů se vymazává, palestinský narativ je umlčován a arabským žákům se vštěpuje sionistická verze historie. Přítomní k tomu neměli moc co dodat. Dávali najevo svůj souhlas přikyvováním a mlčením. Potom Fátin hovořila o záměrném potlačování palestinské identity a o kulturní, společenské a hodnotové krizi arabských studentů, která vyvěrá z neustálé snahy podkopávat národní povědomí arabských občanů státu.

Právnick si všiml, že přítomní, hlavně muži, se už unavili tématem přednášky, které jim bylo důvěrně známé. Čas od času se zvedl, omluvil se a došel do mrazáku, aby obnovil zásoby ledu k whisky, která se v této fázi večera podávala. Na stole stály dvě láhve – Chivas a Johnnie Walker Black Label – dva druhy whisky oblíbené u bohatých Arabů.

Právnick jakoby mimochodem pohlédl na hodinky a zjistil, že dnešní debata se ve srovnání s těmi předchozími protáhla. Domníval se, že za to může Fátin, protože téma se kryje s jejím výzkumem, a tak může poskytnout spoustu údajů a ocitovat záplavu zdrojů. Kdyby se jednalo o moderovanou rozpravu, jak se původně zamýšlelo, během pár minut by neměli o čem mluvit.

Stejně jako ostatní hosté i právník věděl, že dojmem vzdělanosti všichni přítomní jenom působí. Ve své profesi sice každý z nich urazil pěkný kus cesty, ale v hloubi duše si uvědomovali, že oproti většině svých židovských kolegů mají značné nedostatky. Co naplat, že všichni přítomní patřili k první generaci akademicky vzdělaných Arabů, když jejich rodiče, stejně jako většina palestinského obyvatelstva, které zůstalo v Izraeli po válce za nezávislost, byli lidé spjatí s půdou, rolníci, kteří stěží dokázali dokončit střední školu, pokud měli to štěstí a v jejich vesnici nějaká byla? Třebaže rodiče všech přítomných hostů byli nevzdělaní,

cháпали, jak je vzdělání a studium důležité, a udělali všechno, co bylo v jejich možnostech, aby poslali své děti na univerzitu a zajistili jim tak lepší budoucnost. Každá arabská matka v Izraeli sní o tom, že se její syn stane lékařem nebo právníkem. Ne nadarmo byli studenti práv a medicíny, a hned za nimi studenti účetnictví a ekonomie, jakousi elitou. Jen málokterým se podařilo, aby je na tyto obory přijali, a jejich postavení v arabské společnosti bylo téměř takové jako postavení leteckých kadetů u Izraelců. Ale akademické úspěchy jsou jedna věc a prokázat zběhlost v dominantní západní kultuře zase druhá. Právník se nejednou hanbil za svůj nedostatek základních znalostí v hudbě, literatuře, divadle a filmu, když se jeho izraelští kolegové z právnické fakulty začali o něčem takovém bavit. Stejně jako ostatní hosté se utěšoval, že židovští studenti zas určitě neznají východní kulturu, arabské zpěváky, filmy a divadelní hry. Jenže v hloubi srdce si musel připustit, že to, co z této kultury zná on, si tak úplně nezaslouží být nazýváno uměním. Sice měli několik interpretů klasické hudby, na jejichž výkony mohli být pyšní, ale pokud šlo o divadlo a film, které pocházely hlavně z Egypta, věděl, že tu není příliš čím se chlubit.

Právník byl přesvědčený, že i ostatní členové skupiny pocítují tento nedostatek a chápou, že musejí tuto mezeru zacelit – a pokud ne oni, tak alespoň jejich děti. Vždyť i ta myšlenka založit smíšenou školu, pomyslel si právník, nebo poslat děti na židovské školy, se nezrodila proto, aby se oba národy naučily žít vedle sebe v míru, jak se tvrdilo potenciálním sponzorům; věděl, že prostě chtěli, aby jejich děti vstřebaly západní kulturu, aby se od židovských spolužáků naučily to, co jim rodiče nemohou předat. Právník měl najednou pocit, že posílají své děti do samého srdce cizí kultury jako nějaké špiony. Bude zajímavé, s jakými poznatky se odtamtud vrátí, jestli se z nich nestanou dvojité agenty, pomyslel si.

Probral se ze zamyšlení a pokusil se sledovat další vývoj debaty; ta se teď točila kolem kvality studia ve škole, kam chodila většina jejich dětí. „Musíme důkladně a do hloubky prověřit, jaké hodnoty tam našim dětem vštěpují,“ řekla gynekologova žena, „syn mi celý týden zpívá *Na Roš ha-šana, na Roš ha-šana.*“

„A co ti na tom vadí?“ zeptal se gynekolog své ženy, „vždyť je to hezká písnička.“ Ozvalo se lehké pochichtávání a potom Anton, účetní a člen školního řídicího výboru, oznámil, že „se na tom pracuje“, a dodal, že na vedení školy byl vznesen požadavek posílit palestinské národní povědomí, které je podle názoru arabských rodičů ve srovnání s tím sionisticko-izraelským nedosta- tečně zdůrazňováno.

„Správně,“ prohlásila Nili, „pozoruju, že děti zpívají o zemi izraelské, o Chanuce a o Pesachu, ale kromě jedné básně Mahmúda Darwíše neznají nic palestinského. Ve škole musí být plná rovnost. Takhle to dál nejde. Musíme něco udělat.“

„Proč?“ překvapil Tárik přítomné a všichni na něj upřeli zrak, „promiňte, já tomu nerozumím a děti ještě nemám, ale proč se musí posilovat palestinské národní povědomí?“

Tárikova otázka byla nejprve přijata v tichosti a s podezíravými pohledy ze strany starousedlíků.

„Jak se můžete ptát proč?“ zeptal se Samír, „přece proto, že jsou Palestinci. Dítě musí vyrůstat s národním a kulturním povědomím. Podívejte se na židovské děti, už v šesti letech znají každou izraelskou válku a vědí dokonce, v jaké jednotce chtějí sloužit.“

„Ano, souhlasím,“ řekl Tárik trochu ostýchavě a cítil, že se neměl do téhle debaty vůbec plést, „ale když vidíte takové izraelské dítě, jaký z něho máte pocit?“

„Špatný,“ opáčil bez zaváhání Samír a vysloužil si od většiny přítomných souhlasné přikyvování, „protože je neučí náš příběh. Skrývají před nimi palestinský příběh. Izraelské děti učí dívat se na všechno jen optikou sionistického projektu.“

„Ano, tomu rozumím. Ale proč bychom vlastně měli přikládat jednomu z těch příběhů nějakou váhu?“ nepolevoval Tárik, přestože už se mu z výrazu tváře dala vyčíst lítost nad tím, že se vůbec ozval.

„Co tím chcete říct? Vždyť to je historie našeho lidu, naše kořeny, naše kultura. Děti to musejí pochopit a vstřebat, jinak nemají budoucnost.“

„Dobře,“ řekl Tárik, který se raději vyhnul dalšímu sporu, „máte pravdu.“

Právnický věděl, kam Tárík míří. Pracoval s ním už dostatečně dlouho a mrzelo ho, že se necítí tak sebejistý a trochu se stydí, a proto své názory dál nerozvádí.

„Víte,“ řekl najednou právník a ocitoval větu, kterou jednou slyšel od Táríka, „já taky nepřijímám hesla typu – kdo nemá minulost, nemá ani budoucnost.“

„Jak můžeme vychovat hrdou generaci,“ zeptala se gynekologova žena, „když naše děti nenaučíme, aby byly hrdé na své předky, na svou historii a dějiny svého národa? Já ti nerozumím.“

„Zkrátka,“ odvětil právník, „někdy mi připadá, že nemáme proč být hrdí na svou minulost – tím nemyslím jen my jako my Arabové, ale vůbec žádný národ na světě.“

„Nesmysly,“ prohlásil gynekolog, napil se whisky a nabral si plnou hrst oříšků kešu, „tos mě tedy překvapil. Za co stojí člověk, který nemá kořeny? To máš jako se stromem – když nemá silné kořeny, nevyroste. To samé platí u dítěte a zrovna tak i u národa.“

„Právě,“ řekl právník a s úsměvem nabídl hostům další whisky s ledem, aby zchladil atmosféru, „někdy si myslím, že strom je strom a člověk je člověk.“

Postel

„Tárik může zapomenout na to, že mu Fátin někoho dohodí,“ zašeptala právnickova žena. Seděla na kraji postele a mnula si dlaně, aby se do nich vsřel krém. Chlapeček spal v postýlce vedle jejich manželského lože a právník se svlékl a zůstal jen v boxerkách.

„Co to mělo znamenat?“ zeptala se manžela, „myslela jsem, že Tárik je takový vlastenec, ne? Několikrát jsem ho slyšela, jak ostře kritizuje vládní politiku.“

„Tárik to má v hlavě srovnané,“ řekl právník, „oni ho jen nepochopili.“

„Co tím myslíš?“

„Je tak trochu anarchista,“ řekl právník. Věděl, že jeho žena netuší, kam tím míří, a dodal: „Nepřijímá tenhle způsob uvažování, není ochotný hrát si na vlastenectví.“

„Každopádně mi připadá, že se jim moc nezamlouval.“

„Tím líp,“ řekl právník a vešel do koupelny, aby si vyčistil zuby. Od začátku věděl, že od profesorky pedagogiky žádné dohazování nevzkvete, a už měl vlastní plán. Znal Táríka dobře a věděl, že jako nezadaný izraelský Arab v Jeruzalémě to má těžké, jelikož příležitostí k seznámení tu není příliš mnoho, pokud člověk nestuduje na univerzitě. Ale Tárik dostudoval už před pěti lety a nechodil ani do menzy na katedře humanitních věd, jak mu svého času navrhovala právnickova žena. Proto když si právník všiml, že mezi uchazeči o praxi v jeho kanceláři jsou tři studentky s vynikajícími výsledky, domluvil si s nimi na následující týden pohovor a doufal, že alespoň jedna z nich bude sympatická. Dokonce si v duchu řekl, že vybere tu, která by se Táríkovi mohla nejspíš zalíbit.

„Půjdeš si lehnout ke mně?“ zeptala se jeho žena, když vyšel z koupelny. Právník tu otázku očekával, doufal však, kvůli únavě a hlavně kvůli knize, která ho čekala v pracovně, že se tentokrát nezeptá. Ale uplynuly už dva týdny, co spolu naposledy spali, a bezpochyby na ni zapůsobilo i víno, které vypila během večere.

Právnick zavřel dveře ložnice, aby se dcerka nevzbudila a nepřekvapila je. Vklouzl k ženě pod příkrývkou. Věděl, že je stydlivá a že téměř vždycky schovává své tělo pod příkrývkou, aby ji neviděl nahou, i v horkých letních dnech. Líbali se chvatně a bez touhy a právník se hned pustil do díla.

Nedalo se říct, že by právník neměl sex rád, nicméně mu na něm vždycky něco vadilo. Odjakživa spatřoval v té činnosti spíš přítěž, než že by v ní nacházel čirou rozkoš. Dobře věděl, že s ním něco není v pořádku, protože jak by se jinak dalo vysvětlit, že po tom většina lidí tak touží?

Vzpomínal si na první dny po svatbě, období nazývané líbánky. Bylo mu pětadvacet let, ale pohlavní styk se ženou měl poprvé. Dobře si pamatoval, jak rychle se to odehrálo a jak se cítil ponížený. Věděl, že je tu nějaký problém a že ani během několika měsíců jeho žena nedosáhla uspokojení. Nikdy mu to neřekla, nikdy o tom nemluvila, ale jemu bylo naprosto jasné, že takhle to básník nezamýšlel. Pamatoval si, pod jakým byl tehdy tlakem, jak sháněl všechny možné informace týkající se sexu. Zevrubně studoval články, které se zabývaly řešením problémů s předčasnou ejakulací, zkoušel techniky, o kterých se dočetl, cvičení na uvolnění svalstva, stažení varlat dozadu, otupoval si smysly alkoholem, několikrát dokonce předtím kouřil marihuanu – nic z toho nepomáhalo. V některých člancích se psalo, že partneri se musejí navzájem poznat a nechat si nějaký čas na seznámení s tělem toho druhého, než dospějí k harmonii, ale právník svaloval veškerou vinu na sebe. Po několika měsících neúspěšného snažení se pokusil začít přitom myslet na něco jiného a při souloži si vybavoval smutné výjevy z minulosti. Tato metoda zafungovala a podle ženiných vzdechů poznal, že nastal jistý pokrok. Sice k tomu nedošlo hned, ale cítil, že na to jde správně.

Poprvé si byl naprosto jistý, že svou ženu přivedl k vyvrcholení, když se mu během styku vybavil dědův pohřeb. Právnickovi bylo tehdy osm let a poprvé viděl tělo někoho mrtvého. Ležel nad svou ženou, s otevřenýma očima pohyboval pánví nahoru a dolů a snažil se nevnímat ženiny vzdechy, které by ho mohly rozptýlit. Vzpomněl si, jak se všichni příbuzní shromáždili v domě jeho rodičů a v oranžové dodávce přivezli rakev. Vybavil si, jak tam stál

stranou a pozoroval dospělé, jak umývají tělo jeho dědy, ležící na vyzdvíženém prkně. Vzpomínal si, jak *šajch* četl vedle mrtvého těla modlitby a jak dědovi oholili vousy, které zbělely. Pamatoval si jeho svráštělý a ochablý pohlavní úd a rubáš z bílého plátna, do nějž muži mrtvé tělo zahalili, zatímco nahlas zvolali: „*Alláhu akbar.*“ Viděl sám sebe, jak běží, aby stačil rychlé chůzi pohřebního průvodu. Viděl, jak zvedají rakev, jejíž jedna strana byla otevřená, naklánějí ji a mrtvola zabalená v bílém plátně sklouzává do hrobu. Vzpomněl si na tlumené žuchnutí těla při dopadu a pochopil, že poprvé přivedl svou ženu k orgasmu. Drásala mu nehty záda a zasypávala ho horoucími polibky, a on tam stál nad hrobem a věděl, že už nikdy nebude tím chlapcem, kterým býval.

Dopis

Právník zašel do pracovny pro knihu, kterou si koupil. Zrak mu padl na krabičku cigaret a jednu si zapálil. Z horního patra zaslechl synkův pláč a potom několik kroků jeho ženy k postýlce. Pláč ustal. Právník se spokojil s několika dlouhými potáhnutími a pak důkladně zamáčkl cigaretu do popelníku, ale protože si nikdy nebyl jistý, že ji uhasil úplně, a bál se, že oknem zafouká vítr a rozdmýchá oheň, nalil do popelníku trochu vody z láhve, která stála u psacího stolu. Potom se pořádně napil, vzal *Kreutzerovu sonátu* a vyšel z pracovny.

Nerad vstával z postele, když už se do ní jednou zavrtil, a tak, přestože necítil potřebu, zašel na záchod, který se nacházel mezi dceřiným pokojem a pracovnou, a bezvýsledně se snažil se vymočít. Potom si ze dvou polštářů vyrobil opěrku pod záda, rozsvítil noční lampičku ve tvaru růžového králíka, uložil se do dceřiny postele a oběma rukama uchopil zavřenou knihu.

I když kniha byla použitá a možná kolovala z ruky do ruky, byla v poměrně zachovalém stavu, skoro jak nová. Tento fakt v právníkových očích svědčil o charakteru předchozích čtenářů. Uměli ji ocenit a dávat na ni pozor. Také právník dovedl na své knihy dbát, takže vypadaly pořád jako nové. Nikdy neohýbal stránky, nepsal si na okraje poznámky a stránku, k níž dočetl, si vždycky založil proužkem papíru. Prohlížel si obálku, která mu připadala poměrně ošklivá. Dvě černé tlusté čáry ji rozdělovaly na tři nestejně velké části. Horní, zbarvená žlutě, nesla jméno spisovatele, Tolstoj, a na spodní, zbarvené zeleně a zabírající stejnou plochu jako ta horní, stál název knihy, *Kreutzerova sonáta*. V prostřední části se vyjímal poměrně ošklivá ilustrace v pastelových barvách. Na její pravé straně se objevoval profil mužské tváře s planoucím zrakem a orlím nosem, jak skřípe zuby a v ruce svírá ohromnou dýku, zatímco na levé straně stála žena bez tváře, s nahým rozmazaným tělem, a zvedala ochablou ruku, jako by se bránila před vrahem, který se ji chystá napadnout. Kdyby autora

neznal, pomyslel si právník, nikdy by ho kniha s tak strašnou obálkou nezlákala ke koupi.

Otevřel knihu na titulní stránce, kde si přečetl celé jméno spisovatele, Lev Nikolajevič Tolstoj. Několikrát si to jméno zopakoval, protože se styděl, že ho nezná, a představoval si, jak ho pozvou do vědomostní soutěže do televize a položí mu dotaz: „Jaké je křestní a otcovské jméno slavného ruského spisovatele Tolstého?“ Byl příjemně překvapen, když z obsahu na vnitřní straně zjistil, že kniha obsahuje čtyři povídky, a ne jen jednu, jak by se dalo usuzovat z přebalu. Kromě úvodní *Kreutzerovy sonáty* se v ní objevovalo i *Rodinné štěstí*, *Trojí smrt* a *Bouřka*. Právník měl odpor k dlouhým knihám. Jednak proto, že neměl volna nazbyt a jeho čas na čtení sestával z chvilí před usnutím, a jednak byl rád, když si mohl odškrtnout další položku v seznamu knih, jejichž obsah cítil povinnost znát.

V levém horním rohu najednou spatřil slovo Jonatan, napsané jemným písmem modrým perem. Právník se chvíli zdržel u rukopisu člověka, který určitě knihu vlastnil před ním. Už si koupil mnoho antikvárních knih, které nesly na titulní straně jméno předchozího majitele, ale nikdy se tím nezabýval. Toto jméno však z jakéhosi důvodu na chvíli upoutalo jeho pozornost, či možná přesněji něco v tom měkkém a ženském písmu, co žadonilo o pomoc, skoro jako ta žena na obálce bránící se muži s dýkou. Budiž, řekl si právník a pokusil se začíst se do příběhu. Věděl, že nemá moc času. Zítra je sice pátek, kdy má on i děti volno a nemusí brzy vstávat, ale kvůli návštěvě si šel lehnout poměrně pozdě a víno, které vypil, k jeho bdělosti nepřispělo.

„*Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci, Matouš, 5,28,*“ četl právník citát uvádějící počátek knihy. V duchu se zasmál. Pokud je to opravdu takhle, tak je králem cizoložníků, i když nikdy neuskutečnil pohlavní styk s žádnou jinou ženou kromě té, z jejíž postele před chvílkou vyklouzl. Ten citát stačil přenést jeho myšlenky do jiných sfér. Ještě vůbec nezačal knihu číst a už se vracel v představách k ranním hodinám, ke kavárně a ulici Krále Jiřího a vzpomněl si na všechny ty ženy, mladé i staré, sekulární i zbožné, aškenázské i sefardské,

arabské i židovské, které proudily sem a tam hlavní městskou tepnou. Vzpomněl si, jak si prohlížel téměř všechny ženy, ať už šly před ním, proti němu nebo vedle něj, jak pohledem ohledával jejich zadek, ať už byl schovaný v kalhotách, nebo v sukni, jak si prohlížel jejich stehna, útlá i kyprá, a věděl, že si ho nikdo nevšímá, že nepůsobí jako člověk, který civí na ostatní; stačil mu zběžný pohled, žádný detail mu však neunikl. Potřeboval jen pár zlomků sekundy, aby prozkoumal tváře a postavy žen v centru města, zkušeně přelétl očima po dekoltech, okrajích spodního prádla, ramínkách podprsenek. Všiml si, jakým způsobem kráčejí, jak kroubí pozadím, jak veliké mají poprsí. Právník nikdy neměl žádné postranní úmysly. Spíš se snažil zjistit, jaký má vkus. Věděl, že jeho žena, kterou ostatní lidé pokládali za půvabnou, ho nepřitahuje tak, jak by chtěl, a přičítal to stavbě jejího těla nebo stehnům, která trochu ztloustla, a možná striím, které se jí vytvořily po narození syna. Někdy se právníkovi zdálo, že touží po kterékoli ženě vyjma té, s níž se oženil. A někdy mu nějaká padla do oka natolik, že se vydal ulicí Krále Jiřího za ní, sledoval ji a toužil po ní, a přitom věděl, že tělo ženy, která jde před ním, se až neuvěřitelně podobá tělu jeho životní družky.

Právník potřásl hlavou, jako by se chtěl zbavit planých myšlenek, které na něj útočily. Pokusil se vrátit se ke knize, ale věděl, že se mu nepodaří udržet oči otevřené déle než pár minut. Nemá význam začínat, rozhodl se. Je dost unavený a bude lepší, když půjde spát a začne číst zítra, pěkně od začátku. Než zhasnul noční lampičku, chtěl ještě zjistit, jak je ta *Kreutzerova sonáta* dlouhá. Zlehka jí listoval, stránky mu proklouzávaly mezi prsty a k chřípí mu zavanula známá příjemná vůně, kterou vydávají staré knihy. Dostal se na stranu sto dva, kde novela končila, a právě když se chystal knihu zavřít, vypadl z ní maličký bílý útržek papíru. Právník se napřed usmál a potom lístek zvedl a četl, co na něm stálo rukopisem jeho ženy v arabštině: „Čekala jsem na tebe, ale nepřišel jsi. Doufám, že se ti nic nestalo. Chtěla jsem ti poděkovat za včerejší noc, bylo to nádherné. Zavoleš mi zítra?“

Nůž

Právník vyskočil z dceřiny postele, aby svou ženu zabil. Probodne tu děvku skrz naskrz, podřízne jí hrdlo, vydloubne jí oči a rozseká ji na kusy. Anebo ji uskrtní – posadí se jí na břicho, přimáčkne jí tělo k posteli, popadne ji oběma rukama za krk a zaryje se jí palci do hrdla. Viděl ji, jak chroptí, oči jí vylézají z důlků, upírá k němu vyděšený prosebný pohled, který v něm jen rozdmýchá hněv a pohrdání. Bude jí cloumat nahoru a dolů a ona se bude zpěčovat, obemkne jeho paže, které jí přehradí průdušnici jako železné tyče, a on přitlačí silněji, až jí protrhne kůži na krku a prsty se mu zalijí krví. Nepovolí sevření ani poté, co už se tělo pod ním přestane zmítat.

Vyběhl do horního patra a schody bral po dvou. Myšlenky mu zahalila mlha, viděl před sebou svou manželku, alespoň mu to tak připadalo, přestože ta žena se jí vůbec nepodobala, viděl ji nahou, chichotala se tak, jak ji ještě v životě neslyšel, nahá před cizím mužem postrádajícím rysy tváře, ale on věděl, že je to nějaký póvl, padouch, možná ten chlap z obálky knihy se zdviženou dýkou v ruce. V duchu ji viděl jako ještě nikdy, jak vzdychá, škrábe, stehny, která byla najednou štíhlá a pevně tvarovaná, svírá boky toho muže, jenž se nad ní sklání s pohledem plným opovržení a škodolibé radosti; možná ho přece jenom zná. Škrábala toho muže dlouhými nehty, které ve skutečnosti neměla, prohýbala se pod ním a šeptala mu milostná slůvka.

Právník měl pocit, že se dusí. Bolest mu probodávala hlavu a srdce mu silně bušilo. Dýchal rychle. Krátce. Nemohl popadnout dech. Zabije ji. Vzbudí ji a neřekne jí ani slovo, anebo ji vzbudí, řekne jí, že ví všechno, a potom ji zabije. Místo do ložnice vstoupil do kuchyně, otevřel zásuvku a hledal ten největší nůž. Uchopil ho do pravé ruky a vešel do ložnice.

Jeho manželka spala na břiše, jednu nohu jí halila tenká letní příkryvka a druhou, úplně odkrytou, měla nataženou napříč postelí. Vypadala poklidně, pravidelně oddychovala. Spala v zelených kalhotkách, které se jí na zadku pomačkaly, a v jednoduchém

bílém tílku. Hlavu měla otočenou doprava a zpola ji zakrývaly vlasy, které jí padaly na ucho a na tvář. Nebyla to tatáž žena, kterou chtěl před chvilkou zabít. A vedle téhle ženy leželo v posteli i roční děťátko.

Svaly napjaté až k prasknutí náhle ochably. Ruka držící nůž mu teď sklesla podél stehna a on sklonil hlavu a němě před postelí plakal, protože pochopil, že jeho žena by se ničeho takového neodvážila, kdyby si nebyla jistá, že byl vždycky zbabělec.

Narovnal polštář, který jeho žena položila ke straně postele, kde spal chlapeček. Tisíckrát ji varoval, aby to nedělala, a vysvětloval jí, že když se chlapeček ve spánku obrátí, polštář mu v pádu nezabrání. Když se právník v panice uprostřed noci probudil a běžel se podívat, jestli se dětem nic nestalo, vždycky zvedl malého do náručí a vrátil ho do ohrádky vedle manželské postele, ale teď se bál, že by ho mohl probudit. Položil k posteli další polštář do míst, kde předpokládal, že by hlavička jeho syna udeřila o podlahu. Potom synovi narovnal odkopanou přikrývku. Synovi? Hrud' mu probodla ostrá a palčivá bolest, třebaže se vůbec neodvážil na něco takového pomyslet.

Co udělá teď? Má jí potichu zatřást, aby se malý nevzbudil? Nařídít jí, aby sešla do přízemí, a hodit jí do obličeje lístek psaný její rukou? A co udělá, když řekne, že to není její písmo? A co když opravdu není? Právník se pokusil zachytit stébla naděje, že ještě může zachránit svůj někdejší život. Ale ne. Zcela jistě je to její rukopis. Zná ho dobře. Ale co když přece jenom není? Co vlastně čeká, že jeho žena, kterou ještě před pár okamžiky vnímal jako věrnou družku, téměř naivní a nezkušenou, ihned propukne v pláč a vyzná svůj poklesek? Vždyť nemá ponětí, kdo vůbec je. Léta žijí spolu a teprve teď chápe, že o ní vlastně nic neví. A co když svou vinu přizná? Bude plakat, vezme na sebe zodpovědnost, vyzpovídá se mu a bude žádonit, aby ji ušetřil? Bude slibovat, že zmizí z jeho života bez jakýchkoli nároků? Ta děvka.

A co udělá on? Zbabělec. Ubohý zbabělec. Kdyby ji tak jen dokázal zabít. Ale co bude s dětmi? Nedokáže žít s myšlenkou, že děti uvidí před sebou ležet matčinu mrtvolu. Odvede je z domu pryč. Zabije ji daleko od zraků dětí a pak zavolá policii. A co

potom bude s ním? Půjde do vězení? Spáchá sebevraždu? Měl ji zabít hned, neměl nad tím přemýšlet. Ale jak to udělat? A děti, co by bylo s nimi? Vyrůstaly by bez matky a s otcem za mřížemi u jeho rodičů, nebo snad u rodičů jejích? Bože, co jen to jim všem udělala.

V každém případě, i když ji zabije, bude terčem posměšků mezi kolegy i v rodné vsi. Pomyšlení, jak se mu smějí za zády, ho mocně zasáhlo. Představoval si své přátele, včetně těch, kteří u nich byli na večeri, jak se mu v duchu vysmívají a pohrdají jím, vychvalovaným právníkem, za něhož se až doposud pokládal. V duchu viděl chlapa, kterému jeho žena napsala ten vzkaz, jak sedí mezi svými kamarády, chechtá se a vypráví jim o svých eskapádách. Panebože, co mu to ta čubka udělala. Úplně ho zrtila. Udělala z něj postavičku z příběhů, které čas od času slychal od klientů v kanceláři; za hurónského smíchu pomlouvali slepé manžele, jejichž ženy si přímo jim pod nosem dělají, co chtějí, a oni o tom nemají sebemenší tušení. Opět před sebou viděl skupinku chlápků, jak si ho dobírají a pošklebují se mu. Předsedá jim ten hajzl, kterého si jeho žena zatáhla do postele, chvástá se před kamarády se svým úlovkem, detailně jim líčí, jak to probíhalo, a je to mnohem odvážnější, než se právník u své manželky kdy nadál. Zdá se, že vdaná žena, kterou dobyl, pro toho chlíváka už nemá žádnou cenu. Ale co když ano? Co když se do sebe zamilovali a mají se rádi? Co když si plánují, že spolu budou žít? Kolik mu je vlastně let? Zná ho? A jak dlouho už jsou spolu?

Právník opustil ložnici. Zbabělec byl a zbabělcem zůstane. Vrátil nůž do zásuvky a vešel do pokoje, kde spala holčička. Zmuchlala si přikrývku pod sebe, ale on usoudil, že není třeba ji přikrývat. Nebyla zima. Bylo horko. Přímo vedro. Právník byl celý zalitý potem.

Sešel do přízemí, hledal v posteli ten dopis a nenašel ho, prohledával záhyby přikrývky, a jelikož ho stále nenacházel, silně znervózněl. Na chvíli zadoufal, že se zmýlil, že se mu to jen zdálo, že ze samé únavy měl vidiny nikdy neexistujícího vzkazu. Znovu prolistoval knihu, třeba dopis založil zpátky do ní, ale ani tam ho nenašel.

Najednou ho spatřil ležet na podlaze u dceřiny postele. Nechtěl se na něj teď znovu dívat. Zastrčil ho do knihy, odnesl důkazní materiál do pracovny a potichu za sebou zavřel dveře. Zapálil si cigaretu a snažil se utříditi si myšlenky. Dlouze z cigarety potáhl a pomalu vydechl dým. Možná je zbabělec, ale vůl nikdy nebyl. A rozhodně nemá v úmyslu dělat vola jí. Co je ta ženská vůbec zač? Nezná ji. To musí být jeho pracovní hypotéza, že ji vůbec nezná. Nakonec ji zabije, to mu bylo jasné. Možná ne přímo on sám, protože nehodlal pykat za její přestupky, ale sprovodí ji ze světa, o tom není pochyb. Koneckonců, manžel není zodpovědný za čest své ženy. Pravděpodobně to provedou její příbuzní, otec, bratři, bratřanci, vždyť se jedná o jejich čest, jejich krev, na nich leží zodpovědnost a jen na nich ulpí hanba, pokud se nepostarají o to, aby ji smyli. Ne na něm. To v žádném případě.

Tělem mu projel třas. Nervózně típl cigaretu a honem znovu otevřel knihu. Vzpomněl si na slovo, které tam předtím viděl, krasopisně vyvedené modrým perem, a našel ho znovu v levém rohu titulní stránky: „Jonatan“.